

Аутор: Иван Симић (1987), 4. разред Ваљевске гимназије, Ваљево

Анализа рада омладинских радних акција и омладинских радних бригада општине Гроцка у периоду од 1976. до 1982. године

Апстракт: Рад се бави испитивањем организације омладинских бригада и живота на омладинским радним акцијама у периоду од 1976. до 1982. године на примеру бригада општине Гроцка. Анализиране су припреме бригада за радне акције, као и одјек које су оне имале на Омладинској страни Грочанских новина. Проучаване су активности и живот омладинаца на самим акцијама, као и организације локалних радних акција општине Гроцка. Резултати до којих се дошло истраживањем пружили су увид у друштвени живот омладине која је узимала учешће на радним акцијама.

Увод

Омладинске радне акције настале након завршетка Другог светског рата имале су за циљ да обнове и изграде привреду, инфраструктуру, научне, спортске, културне и забавне објекте. У првим послератним Савезним радним акцијама милиони омладинаца градили су аутопутеве, пруге, фабрике, чак и читаве градове (Селинић 2006а). Највеће савезне радне акције дешавале су се у периоду од 1946. године до 1964. године. За период који ми посматрамо карактеристичне су позне радне акције, знатно мањег обима. Ове акције, иако су понекад носиле назив Савезне или Републичке, углавном су биле локалног типа на којима је учествовало само десетак бригада. Такве омладинске радне акције су имале велики значај за локалну заједницу те су акцијаше посећивали функционери значајни за место одакле долазе бригада. Ниједна радна акција после 1964. године није имала више од шест хиљада учесника, а обично би њихов број на већим Савезним радним акцијама износио око хиљаду. Након 1974. године креће благи успон који постаје приметан у овом истраженом периоду (Михаиловић 1985).

Општина Гроцка је у периоду од 1976. до 1982. године имала четири омладинске бригада. Најстарија бригада је основана још 1967. године и носила је назив Омладинска радна бригада (у даљем тексту ОРБ) „Иво Лола Рибар”. Она је била састављена од омладинаца општине Гроцка. Прва мешовита бригада општина Сесвете из Словеније и Гроцка настала је 1977. године под именом „Тито”. Омладинска бригада „Бошко Буха” настала је 1980. године сачињена од бригадира из десет општина. Наредне године настала је и четврта бригада омладинаца Гроцке и Сиња. Ова бригада је постојала само годину дана, а за то време није имала име већ је носила назив старије бригада „Иво Лола Рибар”.

У првим Савезним омладинским радним акцијама након рата владали су веома тешки услови рада и живота. Акцијаша су радили са мало механизације и искуства, често без пијаће воде, без довољно одеће и обуће, па је велики број омладинаца обољевао (Селинић 2006б). Касније се стање побољшавало тако да у нашем истраженом периоду постоје знатно повољнији услови, мада се након одређене либерализације Грочанских новина и повећане критичности у периоду након 1980. године откривају проблеми у раду.

Феномен Омладинских радних акција у Југославији није адекватно истражен. Успели смо да дођемо само до два рада мр Селинића која говоре о првом таласу Савезних радних акција. Касније радне акције нису истражене и не постоје адекватни научни радови који се њима баве.

Овај рад има за циљ да кроз општину Гроцку прикаже организацију бригада и акцијашки живот омладинаца у последњем таласу радних акција. Гроцка је приградска општина која је по старосној структури била врло млада тако да може да пружи најзахвалније подручје за истраживање ове теме. Неистраженост радних акција које су чиниле важан део активности државе и Савеза социјалистичке омладине онемогућава квалитетно сагледавање прошлости Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Овај рад је покушај да се допринесе сагледавању феномена на специфичан начин микроистраживањем.

Материјал и метод

За анализу омладинских радних бригада општине Гроцке и радних акција на којима су они учествовали, главни извор је била Омладинска страна Гроцанских новина. Омладинске радне акције су заузимале значајан део у Омладинској страни. Од укупног броја свих чланака током излагања Омладинске стране, 21% текстова се бавило питањем ОРА (уп. табела 1). Текстови су се појављивали врло редовно, са посебним интезитетом пре и након самих акција. Некада су оне толико најављиване, да је цела Омладинска страна била посвећена само радним акцијама. Прве две године је излазило највише чланака, када се о самим акцијама писало врло позитивно, док се касније овај тренд мења.

	Друштвене организације	Култура - Спорт	Образовање	Омладинци	ОРА	Разно	ССО	Тито
Укупан број	38	92	42	18	98	120	142	24
Удео	6.62	16.03	7.32	3.13	17	20.91	25	4.18

Табела 1: Чланци у Омладинској страни разврстани по различитим садржинским категоријама и њихов процентуални удео

Уобичајеном методом анализе историјских извора, покушали смо да створимо слику живота омладине Општине Гроцка која је узимала учешће на омладинским радним акцијама. Резултати истраживања упоређени су са једина два постојећа чланка која обрађују омладинске радне акције, аутора мр Слободана Селинића на тему *Омладина гради Југославију, Савезне омладинске радне акције у Југославији 1946-1963*, и *Живот на омладинским радним акцијама у Југославији 1946-1963*. Аутор је обрађивао први талас савезних радних акција у другом хронолошком оквиру, стога многи аспекти нису могле бити упоређени. Циљ овог рада није био да анализира те разлике већ да упореди одређене проблеме за које се може претпоставити да нису могли бити другачији у нашем истраженом периоду.

Анализа се одвијала у више фаза са циљем добијања што потпуније слике позних радних акција. Анализиран је састав бригада, организациона структура, однос између радних бригада, финансијска ситуација у бригаама, проблеми и припреме за акције, најави и представљање акција, активности и живот на акцијама, политичко деловање на акцијаше, начини вредновања успеха и локалне радне акције.

Резултати и дискусија

Састав Грочанских бригада

Председништво Општинске конференције савеза социјалистичке омладине (у даљем тексту ОК ССО) Гроцке је предвидело да на акцију „Мариово 76” у Македонији 1976. године иде 50 омладинаца, од којих би 30 било мушкараца а 20 жена. Општинска конференција је предвидела и састав акцијаша у бригади. Радника је требало да буде 20, пољопривредника 5, ученика 10 и студената 15. Грочанске новине су инсистирале на томе да је пријављено дупло више омладинаца него што је потребно (ГН 73а). Међутим, остаје нејасно зашто су се састав и број акцијаша разликовали од предвиђеног. Наиме, уместо предвиђених 20 радника, у Бригади их је на акцији било 15, док је пољопривредника било 12, дакле седам више него што је предвиђено. Студената је било 9, ученика 8, дакле укупно 44 омладинца (ГН 74ф). На каснијим радним акцијама, ОК није захтевала тачно одређен састав бригаде.

Старосни распон омладинаца (од 14 до 27 година) није био поштован у омладинским радним бригадама. Забележено је да је најмлађи бригадир имао само 10 година на радној акцији у Умчарима 1977. године, док је најстарија бригадирка била пет пута старија. Углавном се посао акцијаша млађих од 14 година сводио на доношење воде (ГН 83-84б).

Просечна старост бригадира из Гроцке је 1976. и 1977. године била нешто већа него касније. Тако је просечна старост бригадира ОРБ „Иво Лола Рибар” на акцији 1977. године износила у просеку 19 година (ГН 85-86г). Већ 1978. године, због природе тешког физичког рада на радним акцијама, ОК ССО Гроцка је морала посебно да позива ветеране да се придруже акцијама (ГН 90а). Међутим, одзив старијих није био довољан, тако да су половину бригаде 1978. године чинили пионири (ГН 93б). Ситуација се није мењала ни касније а проблем је био очигледан и у другим бригадама. Тако је случај да су 1982. године ОРБ „Тито” углавном чинили пионири и ученици па је просек омладинаца био 16 година (ГН128). У другој бригади, „Бошко Буха”, исте године, просек је био свега 17 година. Тада је бригада „Иво Лола Рибар” чак била и најстарија јер су у њеном саставу поред ученика били студенти и радници (ГН 126). Анализом рада мр Селенића, видимо да је овај проблем био присутан и у послератном периоду када је 1949. године било 59% бригадира између 14 и 18 година живота (Селинић 2006б).

Организациона структура грочанских бригада

Грочанске омладинске бригаде су биле хијерархијски устројене. На челу бригаде налазила се бригадна конференција која бира председништво, председника, команданта, два делегата у представништво скупштине смене, председнике комисија, секретара бригаде, командире чета, економа бригаде, трасера и санитет бригаде. Штаб бригаде на терену чинили су командир чета, командант, економ, секретар и трасер (ГН 74х).

Људи који су бирани на неке од ових кључних позиција углавном су били функционери ОК ССО. Тако је командант бригаде „Иво Лола Рибар” 1978. године био председник Општинског одбора ССО (у даљем тексту ССО) Умчари, док је председник бригадне конференције био члан Председништва ОК ССО Гроцке. Са друге стране, у

омладинској бригади „Тито” која није била само Грочанска бригада, на првој акцији након оснивања, руководство није било сачињено од функционера. Председница збора бригаде била је омладинка без политичке функције, док је командант био радник у фабрици (ГН 91).

Политичка функција није била кључна за добијање позиција у бригади, те је управа бригада бирана и из редова најискунијих акцијаша. Тако се наводи да су на челу бригаде били „прекаљени бригадири” (ГН 111). Забележено је да је у руководству бригаде „Бошко Буха” 1981. године био и политички активан студент, без политичке функције (ГН 119ф).

Жене су могле бити исто тако у управи бригаде као и мушкарци. Приметно је да су у бригади „Тито”, чешће жене биране за председничку функцију (ГН 91).

Мешовите бригаде Гроцке и других општина

Општина Гроцка је у складу са државном политиком, водила политику братимљавања са другим општинама која се испољавала у новим радним бригадама које су настајале. Братска бригада Сесвете-Гроцка, под називом „Тито” настала је 1977. године и предвиђено је да је сачињавају омладинци из двеју општина. Управу бригаде чинили су подједнако бригадири из обе општинске конференције (ГН 81б), међутим, због мањег броја бригадира из Сесвета, одређене управне функције су морале додатно да буду допуњене из Гроцке (ГН 83-84д). Прва радна акција на којој је бригада учествовала била је републичка радна акција „ХЕ Чаковец – 77”, у Чаковцу, 1977. године (ГН 82а). Планирано је да на акцији учествује 40 бригадира, по 20 из сваке општине (ГН 82б). На крају акције бригада је проглашена пет пута „ударном” (ГН 85-86ф). Ова радна бригада сарађивала је са бригадом „Иво Лола Рибар”. Једним делом, та сарадња се огледала и у организовању заједничких смотри у општини Гроцка (ГН 82ц).

Грочанске новине пишу о ОРБ „Тито” као о успешној бригади, носиоцу „траке акције” 1978. године, признања које старија бригада „Иво Лола Рибар” није освојила. Исти успех бригада је постигла 1981. године на РОРА „Славонска Ораховица” када је била боља од свих бригада из Гроцке (ГН 120).

Трећа радна бригада у Општини настала је 1980. године под називом „Бошко Буха”. Грочанске новине нису писале о њеном оснивању и први пут се помиње 1980. године на Омладинским странама, у пријави за радне акције (ГН 105). О овој бригади као мешовитој сазнајемо у чланку о учествовању на радној акцији у Нишу 1981. године, где се наводи да је била сачињена од омладинаца из 10 општина (ГН 119а).

Општина је 1980. године опремила три бригаде (ГН 111). Већ 1981. године опремили су и четврту, мешовиту, бригаду која је била састављена од омладинаца из Сиња и Гроцке. Главне потешкоће ОК ССО Гроцке су биле прикупљање финансијских средстава за финансирање радних акција, у чему су биле укључене све радне организације општине Гроцка. Грочанске новине оштро су прозвале све организације које нису хтеле да учествују. Оне које су обезбедиле средства биле су истакнуте и нарочито похваљене (ГН 119г).

Четврта бригада се звала исто као и најстарија грочанска бригада – „Иво Лола Рибар”, а њено име се у чланцима на Омладинској страни није помињало до 1981. године, када је објављен чланак у коме се наводи да је четврта бригада те године

учествовала на радној акцији у Лозници. На својој првој акцији, бригада је имала „слабости у раду и функционисању” тако да су проблеме морали да решавају секретар ОО ССО Гроцке и председник горана Гроцке (ГН 119г). Исте године је ОК ССО Гроцке из сличних разлога имала проблеме и са ОРБ „Бошко Буха”, а Грочанске новине су као узрок проблема наводиле „незреле односе” у Бригади. Након ових проблема одлучено је да на акцијама више не учествују четири него три бригаде (ГН 120).

Припреме за акције

Припреме за радне акције су биле обимније него што је то био случај након рата (Уп. Селенић 2006). Омладинци су пре одласка на акцију морали да прођу систематски преглед и да буду вакцинисани, те су морали да имају здравствену књижицу и личну карту. Осим тога, на акцију су носили своју гардеробу и прибор за личну хигијену, јер то нису добијали у омладинским насељима (ГН 74г).

Радне акције су у просеку трајале месец дана, а у њиховим најавама новине су објављивале имена значајнијих акцијаша, наставника, оних које први пут учествују и оних који се кроз анегдотске ситуације припремају за акцију (ГН 74и).

Након оснивања ОРБ „Тито”, а касније и ОРБ „Бошко Буха”, Општина је морала да спроводи још детаљније припреме за акције. Наиме, већ 1978. године слали су ОРБ „Тито” у Ниш и ОРБ „Иво Лола Рибар” у Јасеновац. Припреме су обухватале локалне радне акције, смотре бригада и бригадне вечери. Ово је поготово било важно за ОРБ „Тито” јер су ове активности омогућавале бригадирима из различитих општина да се упознају. Званичници су као циљ одредили упознавање бригадира са правилима о организовању ОРА, самоуправним споразумом о међусобним односима и организацији живота и рада у омладинској радној бригади (ГН 90б). Пред одлазак на акције бригадири су дали заједничко акцијашко обећање, а затим се играло козарачко коло (ГН 85-86е).

Лош резултат ОРБ „Иво Лола Рибар”, приморао је ОК ССО да предузме обимније припреме, тако да је био предвиђен клуб бригадира, као и скуп бригада за сваки месец (ГН 93б). Ове активности су биле само једном поменуте на Омладинској страни, те нема података о томе да ли су заживеле.

Када је порастао број радних бригада које организује Гроцка, смањен је обим припрема за акције, а некада су припреме и потпуно изостале. Најкраће припреме су на Омладинским странама забележене 1981. године, када је Општина организовала четири бригаде. Заједничка бригада Гроцке и Сиња припремала се краће од седам дана, а ОРБ „Тито” до последњег дана није знала на коју ће акцију поћи (ГН 120).

Најава акција у Омладинској страни

У најавама акција, новинари Омладинске стране Грочанских новина су писали о жељи омладинаца за радом, покушавајући да повежу њихову „заједничку обавезу” и „личну жељу” (ГН 74б). Набрајани су истакнути појединци, а посебно су наглашавани политички радници или представници Југословенске народне армије који су учествовали на отварању радних акција. На радној акцији одржаној у Умчарима 1977. године, говорници су покушавали да прикажу омладину као најбитнији део друштва и револуције. Они су наглашавали да „учествовање младих у акцијама не представља само традицију из послератне социјалистичке изградње него и модеран симбол младе

генерације”. У својим говорима су износили став да је ”омладина чврсто привржена циљевима изградње самоуправног социјализма”, и из тога су изводили закључке да је ”учествовање омладине потврда квалитета њихове политике” (ГН 83-84а). Не можемо знати како су говори били примљени код омладинаца, јер су новине као одговор једино објављивале устаљене фразе попут „радимо, радићемо још боље” (ГН 85-86е).

На Омладинској страни Грочанских новина пред радне акције могле су се прочитати песме које директно или индиректно подстичу радне акције. Углавном су то били позиви на рад и оде раду са евоцирањем заједништва и слоге у изградњи (ГН 73б). Објављиване су и песме које су се односиле на предстојећу акцију. Те песме су имале помпезне наслове, попут „Ми смо Гроцкој обећање дали! ” у којима се поносно најављује „ударништво”, напоран рад и другарство. Поред тога шаље се и упозорење онима који покушавају да „забушавају”, наглашавајући да за такве нема места у бригади (ГН 74ц).

Самим акцијама је уредништво Омладинске стране посвећивало велику пажњу. Од омладинаца се стално тражило да се доказују и пружају своје максимуме. Из текстова који су најављивали акцију, видимо стална претеривања и увећавање значаја одговорности која је стављена пред омладинце. Позивало се на традицију омладинских акција и „значајан задатак и велику обавезу” коју оне имају у стварању братства и јединства. Омладинска страна је писала да је то заједничка акција свих у остваривању „значајних радних победа”. Као главне позитивне карактеристике које стварају радне акције истицане су самоуправљачка свест, другарство, братство и јединство, радне навике, стваралаштво, солидарност, југословенски социјалистички патриотизам и интернационализам (ГН 74б).

У представљањима радних акција коришћене су фотографије врло мишићавих момака са истицањем „младости, снаге и рада” (ГН 74д). Касније се овај тренд мења и 1981. године објављена је фотографија бригаде која иде на трасу, а бригадири су неуредни и неорганизовани. Чак и на самој свечаности оснивања заједничке бригаде Гроцке и Сиња, фотографија показује да бригадисти нису били униформисани и организовани (ГН 119г).

У покушајима приказивања „шаливога и веселог духа”(ГН 85-86е) радне акције, новине су често објављивале разне догоровштине омладинаца. Навођени су примери из свакодневног живота, посебно они везани за проблеме одвајања акцијаша од њихових породица (ГН 74и). У намери да више „приближи” акцијашки живот, Грочанске новине су убацивале баналне, некад и сексистичке примере мужа који одлази на акцију а жена му обећава да ће му за напоран рад „подарити” сина, иако је таква прича контрадикторна са комунистичким схватањем равноправности полова (Verdery Aug., 1991), мада се то није осећало при избору руководства бригаде. У таквој рубрици су истицани најснажнији и најјакши командири, најмлађи и најпопуларнији, а непослушни бригадири јавно произвани и осуђивани (ГН 74и). У представљању најмлађих акцијаша Омладинска страна је писала о њиховој великој жељи за радом и заштити коју им пружају старији другови (ГН 83-84б). Критике чланова руководства су биле ограничене на критику њихових вокалних способности за певање акцијашких песама (ГН 74и). Понекад су се кроз „бригадирске шале” могли уочити озбиљни проблеми на радним акцијама, попут алкохолизма и нерадништва (ГН 119б). Ти проблеми су били индентични и на послератним акцијама где је забележено да су „сељаци доносили балоне ракије” (Селинић 2006а), међутим у позним радним акцијама нису забележена искључења омладинаца због недисциплине стога се може закључити да је услед мањег обима акција било мање проблема.

У намери да привуку нове акцијаше, Грочанске новине су дан на радним акцијама представљали као „брз и испуњен”, а живот „другарски и весео”, захваљујући „гомили сјајних људи” (ГН 85-86е). Ови описи требало је да покажу потенцијалним акцијашима како радити месец дана на радној акцији није напорно и да „јако брзо прође” (ГН 85-86е). Касније, 1981. године, описи акција су се изменили. И даље се живот акцијаша представљао као леп, али се први пут рад представљао као врло тежак (ГН 119ц). Наредне године први пут су се на Омладинској страни појавили текстови у којима су критиковани лош смештај и храна, као и превелики број пионира у саставу бригада (ГН 128). Ситуација је ипак била знатно боља него након рата. Хигијенски услови су знатно побољшани, нису забележене болести и епидемије а лекарски прегледи су вршени пре доласка на терен тако да омладинци нису враћани кући са самих акција као што је био случај на првим савезним радним акцијама. (Уп. Селенић 2006)

Активности и живот на акцијама

Омладинци су на акцијама требали да устају рано и први део дана су радили физичке послове на терену. Из писања Омладинске стране Грочанских новина не може се закључити колико је трајало радно време акцијаша¹. Након завршетка рада враћали су се у насеље где су се бавили спортским, културним и идејно-политичким активностима. Омладинци су могли да похађају кино, фото и радио курсеве, да добију диплому о положеном испиту за спортског судију, те да уче за возачку дозволу (ГН 74е). Касније су додати курсеви козметике, икебане, саобраћајне културе, као и електроварилачки и дактилографски курс (ГН 99а). Ове активности су биле организоване у оквиру „техничког образовања” омладинаца које су спроводиле институције републике у којој се одржавала акција (ГН 74е).

На свим радним акцијама једна од главних активности било је идеолошко-политичко и марксистичко образовање у којем су се „политички необразовани” бригадири упознавали са основама марксистичке идеологије. Похађање ове школе било је обавезно за све оне који такав курс већ нису прошли, док је за остале било „пожељно” да му присуствују (ГН 75а). Образовање се на радној акцији у Македонији одвијало кроз омладинску политичку школу „Борба”, марксистички клуб, трибину за најактуелнија питања и омладинску политичку школу (ГН 74е). Политичке трибине су посећивали сви акцијаша, а на њима су говориле истакнуте личности јавног и културног живота републике у којој се одржавала акција (ГН 75а). На ОРА „Сарајево 79” у програм идејно-политичког рада уведена је општенародна одбрана и друштвена самозаштита (ГН 99б).

У складу са политиком самоуправљања, развијан је идеал бригадира-самоуправљача који активно учествује у друштвено-политичкој активности бригаде. То учествовање се углавном сводило на активност у бригадној конференцији која је била задужена за разматрање проблема дисциплине и односа према раду међу бригадирима (ГН 75б).

Политика је била свакодневно присутна, а на акцији у Македонији „Мариово 76” формиран је актив СК са циљем да врбује нове чланове. Половина чланова бригаде Гроцке је већ била члан СК, а на крају акције за пријем је предложено још 12 бригадира

¹ На савезним омладинским радним акцијама од 1946. до 1963. године радно време је трајало 6 сати. (уп. Мр Слободан Селенић)

(ГН 75б). Ово је био начин на који је држава уводила омладинце у политику, а за саме бригадире то је ствар друштвеног престижа.

Поред идеолошког и политичког образовања, након радног дана омладинци су своје слободно време организовали кроз културно-забавне и спортско-рекреативне програме. Бригадире су сами креирали програм, тако да он никада пре акције није био сасвим одређен. Међутим, постојали су основни културни програми који су се понављали кроз све акције о којима је извештавано на Омладинској страни, и у чијем оквиру су се могли дешавати разне културне активности (ГН 74е). Основни програми су подразумевали бригадирске вечери, окупљање око логорске ватре и праћење одређеног програма, филмске пројекције, вечери поезије, игранке, програме за збратимљавање, а често су гости на акцијама били и културно-уметничка друштва. Повремено су били организовани концерти народне музике, а приликом гостовања певачице Есме Рецепове посебно је наглашено да је она одбила да прими хонорар, јер су јој „бригадирски поздрав и униформа коју је добила на поклон вреднији од било каквих хонорара” (ГН 83-84ц).

Спортска такмичења нису била одређена програмом, већ су организована у складу са интересовањима омладинаца на акцији. Такмичења су се углавном одвијала између чета или бригада, а руководству бригаде Гроцке су спортски успеси били посебно значајни јер су у својим редовима имали професионалне спортисте који су тренирали у општинским клубовима (ГН 74е).

Програми техничког образовања су на акцији у Македонији 1976. године били знатно посећенији од програма идеолошког и политичког образовања. Тако је било 17 полазника идеолошког курса који нису имали никакво идеолошко образовање и 38 полазника техничког образовања. Полазници који су се определили за програм техничког образовања су већ учествовали на програму идеолошког образовања, па су могли да се позабаве стицањем вештина корисних за свакодневни живот (ГН 75а).

У складу са идеологијом југословенског социјализма, један од задатака бригаде у Македонији, био је да шире „братство и јединство”. Колико је ово братимљење било самоиницијативно остаје питање јер су у Македонији заједничком повељом збратимљене све бригаде које су се на тај начин обавезале „да ће штити братство и јединство наших народа и народности”. Као знак „добре воље и братства”, бригаде из разних крајева су размењивале чете, потенцирајући стварање „нераскидивог пријатељства” (ГН 75а).

Бригадире су обично посећивали неки од виших политичких функционера у Општинске конференције Савеза социјалистичког радног народа Гроцке или у СО Гроцке. Најчешће је то била делегација састављена од председника ОК ССРН и секретара СО (Уп. ГН 75д). Њихове посете су праћење са великом пажњом на Омладинској страни Грочанских новина и имале су велики значај, те су обично праћене гостовањем културно-уметничких друштава (ГН 75д). Функционери нису увек посећивали омладинце на акцијама, тако је истицан случај акције ОРБ „Иво Лола Рибар” у Добоју 1982. године када их нису посетили а то је била једна од најтежих радних акција (ГН 128).

Активности након акције

На крају акција редовно се одржавала завршна смотре свих бригада када су свечано додељиване похвале, признања и ударничке значке (ГН 74а). Грочанске новине

су редовно пратиле и објављивале резултате својих бригадира, па је тако у тексту по завршетку акције у Македонији наглашавано да је норма пребачена 150% и да је у најбољим „ударним данима” она пребацивана знатно више (ГН 75а). ОРБ Тито је имала добар резултат у Хрватској 1977. године на акцији „Чаковец 77” када је остварила 155% радне норме (ГН 85-86е). Највећи резултат који су забележиле Грочанске новине износио је 212% које је остварила ОРБ „Бошко Буха” на акцији у Котору 1979. године. На омладинској страни се о овој радној бригади први пут пише детаљније тек следеће године.

Основни начин вредновања успеха на свим радним акцијама је било пребацивање задате норме, међутим Грочанске новине су постепено одбациле овај начин вредновања као немеродаван. Главна замерка је била што су норме ниске и што се могу пребацивати и по неколико пута. Критеријуми за вредновање норми на савезним радним акцијама нису били усаглашени, и норме су формиране на терену „за појединце који желе да на тај начин стекну афирмацију” (ГН 93а). Ове замерке нису биле ретке, чланци су критиковали начине на који се одређују норме и правили поређење са радом у фабрикама где радници исто много раде, а не могу да пребаце норму.

У извештајима са завршене акције било је битно сумирање „ударништва”, похвала и ударничких значки. У Македонији, на акцији „Мариово 76”, бригада Иво Лола Рибар остварила је добре резултате. Био је сразмеран број подељених награда мушкарцима и женама и углавном су за ударништва и похвале били именовани „обични” бригадири, док су три ударничке значке добили акцијаши који су имали одређене управне функције (ГН 75а). За бригаду као целину, од посебног значаја је било уколико би била предложена за неку савезну награду, или плакету. Такве награде углавном је додељивала Конференција Савеза социјалистичке омладине Југославије. Цела бригада је могла понети епитет „ударна”, уколико би пребацила норму и имала 100% ефикасних сати рада (ГН 85-86г). Иако је у почетку главни циљ акција био „бити ударник”, већ 1981. године Грочанске новине су апеловале на управу бригада да не даје претерано тешке задатке и саветовали су омладинце да не треба „јурити по сваку цену рекордне пребачаје и норме”. Тражили су да заживи самоуправљање тако да нема више команданата и командовања, и од руководства се тражило да не захтевају од омладинаца, поготово пионира, више него што могу да ураде (ГН 119е).

	Остварена норма	Број проглашења бригаде „ударном”	Број ударних значки	Број похваљених бригадира	Освојене траке акција	Просечна оцена друштвених активности
ОРБ „Иво Лола Рибар”						
Мариово 76	150%		3	12		
Крагујевац 77	162,20%	2				9,6
Лозница 81		2			1	
ОРБ „Тито”						
Чаковец 77	155%	5	15			
Сава 79	130.10%				1	Освојена повеља
Славонска Ораховица 81		2			1	Плакета
ОРБ „Бошко Буха”						
Котор 79	212%					10.0, освојена повеља
ОРБ „ИЛР”						

Котор 81					1	
----------	--	--	--	--	---	--

Табела 1: Приказ резултата Омладинских радних бригада Општине Гроцка. На табели су приказане само акције на којима о оствареним резултатима постоје подаци. О резултатима на другим акцијама подаци нису пронађени.

За акцију у Македонији 1976. године је било карактеристично велико идеолошко деловање, можда због чињенице да је то прва савезна акција након две године. Бригадири су посетили Прилеп и Крушево, где су им одржавани часови историје о Крушевској републици, „симболу непокорности и бунта македонског народа”. У Прилепу су обилазили споменике НОБ-а, а новине су тврдиле да су полазници „били импресионирани величином отпора прилепских партизана” (ГН 75ц). Наравно, само кроз чланке на Омладинској страни Грочанских новина није могуће извући закључак колико су полазници заиста били „импресионирани” или да ли им је можда била занимљивија посета пивари након обиласка ових споменика.

Након радне акције у Македонији 1976. године, Бригадири су одржали дефиле центром Гроцке. Униформисани, носили су заставе са циљем да „подсете грађане на успешну акцију” (ГН 76). Међутим, овакав дефиле није пратио завршетак сваке радне акције, нити је увек био добро организован.²

Када се акције нису одржавале, у акцијашким насељима је Републичка конференција ССО Србије организовала политичке школе. Међутим, на Омладинској страни нису објавили да ли су биле организоване посете бригадира оваквим школама (ГН 87).

Забележен је случај из 1980. године да су радне бригаде требале да добију позив за помоћ у берби кукуруза и шећерне репе, са циљем да не буду незапослени након завршених летњих акција. Остаје међутим непознато да ли је ово локална акција спроведена јер новине о томе нису касније писале.

Локалне радне акције

На локалном нивоу организоване су радне акције мањег обима. То су углавном биле акције чишћења општине Гроцка које су кроз новине истицане као „поносне делатности омладинаца.” (ГН 81а). Локалне радне акције могли су да изводе и ученици школа који нису бригадири. Постоји пример да је на радној акцији 1977. године учествовало 120 ученика школе за квалификоване раднике. Ове акције су трајале краће од републичких и савезних и на њима нису учествовале омладинске радне бригаде из Гроцке (ГН 82б).

У организацији локалних радних акција било је много проблема са којима се суочавао ОК ССО. Већ 1979. године да би омладинци ишли на савезне радне акције, требало је прво да учествују на локалним (ГН 98). Овај услов говори о слабом одзиву за локалне акције али и мањем престижу који доноси учешће на њима. Ипак, ССО се није придржавао овог услова тако да су омладинци могли да се пријаве за савезне и републичке акције без икаквог претходног искуства (ГН105). Постављање овог услова је у супротности са тврдњом изнесеном на Омладинској страни да су „бригадири такви да и након завршене акције желе рад” (ГН 111). Касније је ССО Гроцка посматрала локалне радне акције као припрему омладинаца за савезне, али без нарочите обавезе

² На страници # су споменуте фотографије које су објављиване на Омладинској страни. Посебно је карактеристична фотографија у “Четири грочанске бригаде на савезним радним акцијама” (ГН 119г). На њој су приказани бригадири који неорганизовано и произвољно обучени иду са заставом на трасу.

или одговорности. Посебна одговорност је стављања пред локалне институције, али не и на бригаде (ГН 106б).

Локалне радне акције ван општине Гроцка на којима су учествовали грочански акцијаши нису заузимале значајније место на Омладинској страни Грочанских новина. Тако су на локалној радној акцији у Глухом Долу у Црној Гори као једна бригада учествовале бригаде „Бошко Буха”, „Иво Лола Рибар” и „Тито”, а новине је уопште нису најавиле. Спајање три бригаде у једну говори о слабом одзиву бригадира за акцију. Податке о овој акцији налазимо тек након смрти Јосипа Броза, и то Омладинска страна није приказала резултате акције већ само жалост акцијаша (ГН 106а).

Проблем ОК ССО Гроцка у организовању локалних радних акција је пре свега лежао у незаинтересованости радних организација да им повере извесне послове, иако је ОК ССО износила аргументе да је њихов рад економичнији и да су остваривали увек добре резултате. Други проблем је била запуштеност омладинских насеља у Умчарима у којима више није било воде. Таква насеља нису могла да служе за смештај акцијаша, па су се у њима одржавали само семинари. Видно је неповерење организација према младим људима, (ГН 113) па је ОК ССО Гроцка на својим седницама тражила већу помоћ локалне заједнице (ГН 114).

Закључак

Омладинске радне акције у посматраном периоду од 1976. до 1982. године чиниле су важан део друштвеног живота омладине Југославије која је у њима учествовала. Иако су акције биле знатно мањег обима него након другог светског рата а самим тим и мањег значаја за државу, оне су изазивале велику пажњу локалних функционера. Након смрти Јосипа Броза 1980. године долази до слободнијег писања Омладинске стране Грочанских новина и први пут се указује на проблеме у раду омладинских радних бригада и организација акција. Тада и интересовање за саме акције почиње да опада што се одражава у смањеним посетама политичара и угледних људи, али и мањем друштвеном престижу који су акцијашке награде доносиле. Организација бригада је постала знатно слободнија без стриктно прописаних састава бригада, а први пут су критиковани лоши услови и смештај, иако су они били знатно бољи него у првим радним акцијама на чију су се традицију новине позивале.

Најаве акција у Грочанским новинама су увек биле помпезне, али је кроз текстове и кроз графичке прилоге могуће приметити распуштеност бригада и опуштеније понашање омладинаца, нарочито у периоду након 1980. године. Можемо закључити да је расло неповерење између бригада и радних организација, те су бригадама све ређе поверавани послови.

Опште гледано омладинске радне акције у позном периоду Југославије били су последњи покушаји активирања омладине и њиховог увођења у идеологију и изградњу државе. Иако су акције у истраженом периоду биле масовније него у периоду од 1964. до 1974. године, овај покушај државе је био успешан само у мери у којој је био велик обим самих акција, а њихов резултат се не може упоредити са успесима великих радних акција након завршетка другог светског рата.

Захвалност

Овом приликом бих желео да се захвалим руководиоцу семинара Александру Рафаиловићу на осмишљавању пројекта и набавци историјске грађе. Посебну захвалност дугујем асистенту Марку Симендићу који је организовао пројекат и пружио безрезервну подршку у раду. Такође захваљујем и ИНФО центру СО Гроцка који нам је позајмио материјал потребан за ово истраживање.

Историјски извори коришћени у истраживању:

Извори

- ГН 73а. Непознат аутор. 1976, мај. Бригадири Гроцке у Македонији. *Грочанске новине*, 73: 4.
- ГН 73б. Маринковић Б. 1976, мај. Волим мај. *Грочанске новине*, 73: 5.
- ГН 74а. Непознат аутор. 1976, јун. Odgovornost ogromna. *Грочанске новине*, 74: 5.
- ГН 74б. Непознат аутор. 1976, јун. Бригадири Гроцке покажите се!. *Грочанске новине*, 74: 5.
- ГН 74ц. Непознат аутор. 1976, јун. Ми смо Гроцкој обећање дали!. *Грочанске новине*, 74: 5.
- ГН 74д. Непознат аутор. 1976, јун. Младост, снага и рад: детаљ са једне акције. *Грочанске новине*, 74: 5.
- ГН 74е. Непознат аутор. 1976, јун. На акцији разноврстан програм општих активности, за сваког по нешто. *Грочанске новине*, 74: 6.
- ГН 74ф. Непознат аутор. 1976, јун. Најбројнији радници. *Грочанске новине*, 74: 6.
- ГН 74г. Непознат аутор. 1976, јун. Подсетник. *Грочанске новине*, 74: 6.
- ГН 74х. Непознат аутор. 1976, јун. Руководство бригаде. *Грочанске новине*, 74: 6.
- ГН 74и. Непознат аутор. 1976, јун. Сазнајемо. *Грочанске новине*, 74: 6.
- ГН 75а. Непознат аутор. 1976, август. Било нам је лепо... догодине биће нам још лепше.... *Грочанске новине*, 75: 5.
- ГН 75б. Непознат аутор. 1976, август. И самоуправљали смо.... *Грочанске новине*, 75: 5.
- ГН 75ц. Непознат аутор. 1976, август. Посете Прилепу и Крушевцу. *Грочанске новине*, 75: 7.
- ГН 75д. Непознат аутор. 1976, август. Посетили су нас. *Грочанске новине*, 75: 5.
- ГН 76. Непознат аутор. 1976, септембар. Смотра ОРБ "Иво Лола Рибар" - Гроцка. *Грочанске новине*, 76: 5.
- ГН 81а. Непознат аутор. 1977, април. Да нам живи рад. *Грочанске новине*, 81: 5.
- ГН 81б. Непознат аутор. 1977, април. Омладинска радна бригада "Сесвете - Гроцка". *Грочанске новине*, 81: 5.
- ГН 82а. Непознат аутор. 1977, мај. Млади Севећани у Гроцкој. *Грочанске новине*, 82: 5.
- ГН 82б. Непознат аутор. 1977, мај. ОРА ученика школе за КВ раднике. *Грочанске новине*, 82: 5.
- ГН 82ц. Непознат аутор. 1977, мај. Смотре бригада. *Грочанске новине*, 82: 5.
- ГН 83-84а. Непознат аутор. 1977, јуни - јули. Бригадири срећно. *Грочанске новине*, 83-84: 7.
- ГН 83-84б. Непознат аутор. 1977, јуни - јули. Најстарији и најмлађи на акцији. *Грочанске новине*, 83-84: 7.
- ГН 83-84ц. Непознат аутор. 1977, јуни - јули. Ко су учесници. *Грочанске новине*, 83-84: 7.
- ГН 83-84д. Непознат аутор. 1977, јуни - јули. Припреме за ора. *Грочанске новине*, 83-84: 7.
- ГН 85-86е. Непознат аутор. 1977, септембар - октобар. Дато обећање - испуњено. *Грочанске новине*, 85-86: 7.
- ГН 85-86ф. Непознат аутор. 1977, септембар - октобар. Омладинска радна бригада "Тито" учествовала на ОРА "Чаковец 77". *Грочанске новине*, 85-86: 7.
- ГН 85-86г. Непознат аутор. 1977, септембар - октобар. ОРБ Иво Лола Рибар предложена за плакету Вељко Влаховић. *Грочанске новине*, 85-86: 7.
- ГН 87. Непознат аутор. 1977, новембар. У насељу ОРА опет живо. *Грочанске новине*, 87: 7.

- ГН 90а. Непознат аутор. 1978, март - април. И ветерани на ОРА. *Грочанске новине*, 90: 9.
- ГН 90б. Непознат аутор. 1978, март - април. На ОРА - са две бригаде. *Грочанске новине*, 90: 9.
- ГН 91. Непознат аутор. 1978, јун. Бригадирско здраво из Јасеновца и Ниша. *Грочанске новине*, 91: 9.
- ГН 93а. Непознат аутор. 1978, август. Норма. *Грочанске новине*, 93: 7.
- ГН 93б. Моравчевић М. 1978, август. Наше бригаде на савезним радним акцијама „Јасеновац – 78” и „Ниш – 78”. *Грочанске новине*, 93: 7.
- ГН 98. Непознат аутор. 1979, април. Ударничко лето - и ове године. *Грочанске новине*, 98: 7.
- ГН 99а. Непознат аутор. 1979, мај - јун. ОРА Сава 79. *Грочанске новине*, 99: 7.
- ГН 99б. Непознат аутор. 1979, мај - јун. ОРА Сарајево 79. *Грочанске новине*, 99: 7.
- ГН 105. Непознат аутор. 1980, јануар - фебруар. И ове године на ОРА. *Грочанске новине*, 105: 7.
- ГН 106а. Непознат аутор. 1980, март. Најтужнија акција. *Грочанске новине*, 106: 7.
- ГН 106б. Непознат аутор. 1980, март. Ударнички за празник рада. *Грочанске новине*, 106: 7.
- ГН 111. Урошевић Г. 1980, новембар. Хеј бригадири! Прошло лето, дошла јесен, шта сад?... *Грочанске новине*, 111: 7.
- ГН 113. Никшић Б. 1981, јануар. Шта са ОРА "Гроцка 81"? *Грочанске новине*, 113: 9.
- ГН 114. Никшић Б. 1981, фебруар. Омладински договор за нове акције. *Грочанске новине*, 114: 9.
- ГН 119а. Непознат аутор. 1981, јул. "Бошко Буха" у Нишу. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 119б. Непознат аутор. 1981, јул. Бригадирске шале. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 119ц. Непознат аутор. 1981, јул. Жуљеви подстичу. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 119д. Непознат аутор. 1981, јул. Сињани и Грочани заједно. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 119е. Непознат аутор. 1981, јул. Ударници - не по сваку цену. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 119ф. Костић Ђ. 1981, јул. У посети својим друговима. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 119г. Костић Ђ. 1981, јул. Четири грочанске бригаде на савезним омладинским радним акцијама. *Грочанске новине*, 119: 6.
- ГН 120. Обрадовић М. 1981, септембар - октобар. Крај бригадирског лета. *Грочанске новине*, 120: 5.
- ГН 126. И М. 1982, јун. Три бригаде одлазе на СОРА. *Грочанске новине*, 126: 8.
- ГН 128. Непознат аутор. 1982, септембар. Поуке акцијашког лета. *Грочанске новине*, 128: 8.

Литература

- Verdery, K. (Aug., 1991). Theorizing Socialism: A prologue to the "Transition". *American Ethnologist*. 18: 419-439.
- Селинић, С. (2006а). Живот на омладинским радним акцијама у Југославији 1946-1963. Београд, Институт за новију историју Србије: 5.
- Селинић, С. (2006б). Омладина гради Југославију. Београд, Институт за новију историју Србије: 10.
- Михаиловић, С. (1985). Омладинске радне акције. Београд, Истраживачко издавачки центар ССО Србије.